

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v plénu složeném z předsedy Pavla Rychetského a soudců Jaroslava Fenyka, Josefa Fialy, Jana Filipa, Jaromíra Jirsy (soudce zpravodaje), Tomáše Lichovníka, Vladimíra Sládečka, Radovana Suchánka, Jana Svatoně, Pavla Šámala, Vojtěcha Šimíčka, Milady Tomkové, Davida Uhlíře a Jiřího Zemánka o ústavní stížnosti **1) V. P., 2) Ing. arch. J. P., 3) B. K., 4) Ing. B. K., 5) M. H.**, zastoupených JUDr. Ing. Lukášem Prudilem, Ph.D., advokátem se sídlem v Brně, Bašty 8, proti rozsudkům Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 691/2010-103 ze dne 9. 11. 2011, Vrchního soudu v Praze č. j. 11 Cmo 41/2009-76 ze dne 3. 9. 2009 a Městského soudu v Praze č. j. 66 C 17/2008-59 ze dne 3. 11. 2008, původně vedené pod spisovou značkou IV. ÚS 1163/12, za účasti **Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a Městského soudu v Praze**, jako účastníků řízení, a **Ředitelství silnic a dálnic**, se sídlem v Praze 4, Čerčanská 2023/12, zastoupeného JUDr. Jiřím Drápalem, advokátem se sídlem ve Vsetíně, Horní náměstí 12, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Rozsudky Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 691/2010-103 ze dne 9. 11. 2011, Vrchního soudu v Praze č. j. 11 Cmo 41/2009-76 ze dne 3. 9. 2009 a Městského soudu v Praze č. j. 66 C 17/2008-59 ze dne 3. 11. 2008 bylo porušeno právo stěžovatelů na ochranu vlastnického práva ve smyslu článku 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a článku 11 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudky Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 691/2010-103 ze dne 9. 11. 2011, Vrchního soudu v Praze č. j. 11 Cmo 41/2009-76 ze dne 3. 9. 2009 a Městského soudu v Praze č. j. 66 C 17/2008-59 ze dne 3. 11. 2008 se ruší.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

1. Stěžovatelé se v obnoveném řízení o ústavní stížnosti sp. zn. IV. ÚS 1163/12, vedeném nově pod sp. zn. Pl. ÚS 20/22 [viz usnesení sp. zn. Pl. ÚS 20/22 ze dne 21. 2. 2023 (všechna rozhodnutí jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>)], domáhají zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí pro porušení čl. 4 odst. 4, čl. 11 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“); činí tak na podkladě rozsudku Evropského soudu pro lidská práva (dále též „ESLP“) ve vlastní věci *P. a ostatní proti České republice* ze dne 24. 3. 2022 č. 30262/13 (dostupný v českém překladu na <https://eslp.justice.cz>; v úředním jazyce jsou všechna rozhodnutí ESLP dostupná na <https://hudoc.echr.coe.int>).

II. Skutkové okolnosti případu a dosavadní průběh řízení

2. Předmětem sporu před obecnými soudy byla výše finanční náhrady za vyvlastnění zemědělských pozemků stěžovatelů za účelem výstavby rychlostní komunikace (k. ú. T.), stanovená správními orgány podle tehdy platné právní úpravy (rozhodnutí o vyvlastnění majetku stěžovatelů nabylo právní moci dne 26. 9. 2005). Stěžovatelé namítali, že obecné soudy postupovaly v rozporu s čl. 95 odst. 1 Ústavy, podle kterého jsou vázány pouze zákonem a mezinárodní smlouvou; neměly tedy aplikovat nevyhovující podzákonné předpisy a měly se zabývat přiměřeností finanční náhrady, náležející stěžovatelům v souvislosti s vyvlastněním jejich pozemků, na základě vlastní úvahy a v souladu s principem proporcionality. V době rozhodování obecných soudů byla již nadto účinná nová právní úprava, umožňující přiznat jako náhradu obvyklou (tržní) cenu pozemku [srov. nejprve § 111 odst. 1 písm. a) zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění zákona č. 186/2006 Sb., účinného od 1. 7. 2006, a poté § 10 odst. 1 písm. a) zákona č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě (zákon o vyvlastnění), účinného od 1. 1. 2007 (dále jen „zákon o vyvlastnění“)], kterou mohly a měly ve své úvaze o výši náhrady zohlednit.

3. Žalobou podle části páté občanského soudního řádu se stěžovatelé domáhali nahrazení rozhodnutí správních orgánů soudním rozhodnutím a určení přiměřené náhrady za vyvlastnění pozemků ve výši 5 991 760 Kč s příslušenstvím; namísto toho obecné soudy potvrdily rozhodnutí správních orgánů o přiznání finanční náhrady ve výši tzv. úřední ceny pozemků, tj. 778 150 Kč (50 Kč/m²). Ústavní stížnost stěžovatelů proti napadeným rozhodnutím obecných soudů odmítl Ústavní soud usnesením sp. zn. IV. ÚS 1163/12 ze dne 1. 11. 2012 jako zjevně neopodstatněnou (k důvodům podrobněji viz toto usnesení).

4. Shora nadepsaným rozsudkem ESLP následně dospěl k závěru, že postupem vnitrostátních orgánů byl porušen čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, jelikož navrhovatelům byla za pozemky vyvlastněné z důvodu stavby rychlostní komunikace vyplacena náhrada za vyvlastněné nemovitosti podle cenových předpisů („úřední cena“), aniž by vnitrostátní orgány posoudily její přiměřenost ve vztahu k jejich tržní hodnotě.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

5. Ústavní soud proto zmíněným usnesením sp. zn. Pl. ÚS 20/22 ze dne 21. 2. 2023 k návrhu stěžovatelů povolil obnovu původního řízení sp. zn. IV. ÚS 1163/12, usnesení v něm vydané zrušil a ústavní stížnost [splňující všechny formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)] v plénu (viz bod 7 usnesení sp. zn. Pl. ÚS 20/22) znovu projednal, vycházejíc přitom z právního názoru ESLP (§ 119b odst. 3 téhož zákona).

IV. Argumentace stěžovatelů

6. V původní ústavní stížnosti stěžovatelé namítali, že porušení čl. 11 odst. 4 ve spojení s čl. 4 odst. 4 Listiny spatřují v jejich ústavně nekonformním výkladu, při němž se obecné soudy pouze omezily na konstatování existence zákonné úpravy, která odkazovala pro určení výše náhrady za vyvlastnění na pravidla stanovená vyhláškou a její aplikace měla představovat jediný možný a zákonný postup – a to aniž by se k opakovaným námitkám stěžovatelů zabývaly přiměřeností takto stanovené náhrady ve vztahu k tržní (v místě a čase obvyklé) ceně. V postupu obecných soudů spatřovali stěžovatelé s odkazem na nálezy sp. zn. Pl. ÚS 50/05 ze dne 16. 10. 2007 (N 161/47 SbNU 133; 2/2008 Sb.) také porušení čl. 10 a čl. 95 odst. 1 Ústavy, odkazovali i na judikaturu ESLP a namítali i porušení čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. Zdůraznili, že vedlejší účastník si byl disproporce určené náhrady vůči ceně obvyklé vědom a snažil se u Ministerstva financí vyjednat výjimku – neuspěl však; dodali také, že jim byly vyvlastněny pozemky nabyté v rámci uspokojení restitučních nároků.

7. K původní argumentaci stěžovatelé v návrhu na obnovu řízení odkazují na postoj ESLP a zdůrazňují, že podle něj se v jejich konkrétním případě obecné soudy nesprávně přiklonily k závěru, že relevantní při určení ceny vyvlastňovaného majetku jsou pouze „tabulkové“ ceny stanovené právní regulací, ačkoli jim čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě přikazuje najít spravedlivou rovnováhu mezi vyvlastněním a cenou vyvlastňovaného majetku. Tomuto požadavku české obecné soudy podle ESLP za situace, kdy právní úprava účinná v rozhodné době nezajišťovala komplexní posouzení následků vyvlastnění, svým rigidním přístupem nedostály.

V. Vyjádření účastníků řízení a vedlejšího účastníka; ústní jednání

8. Podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval Ústavní soud již v původním řízení účastníky a vedlejšího účastníka řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili. Při nezpochybnovaném skutkovém stavu je možné z těchto vyjádření vyjít i při nynějším rozhodnutí věci (srov. Pospíšil, I. in Wagnerová, E. Dostál, M., Langášek, T., Pospíšil, I. *Zákon o Ústavním soudu s komentářem. § 119b*. Praha, ASPI, a. s., 2007, s. 548.).

9. Obecné soudy navíc v roce 2012 pouze odkázaly na odůvodnění svých rozhodnutí, podle kterého tehdy platná a účinná právní úprava [§ 111 odst. 2 zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění účinném do 30. 6. 2006, ve spojení se zákonem č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), v rozhodném znění, a vyhláškou federálního ministerstva financí č. 122/1984 Sb., o náhradách při vyvlastnění staveb, pozemků, porostů a práv k nim, v rozhodném znění, a vyhláškou Ministerstva financí č. 540/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), v rozhodném znění] neumožňovala postup jiný. Nejvyšší soud již tehdy uvedl, že zvolené

řešení je problematické, nejednoznačné a na hranici kolize principů přiměřené náhrady za vyvlastnění (čl. 11 odst. 4 Listiny) a rovnosti účastníků právních vztahů (čl. 1 Listiny), jejíž vyřešení ponechal na úvaze Ústavního soudu.

10. Ani vyjádření účastníků k obnovenému řízení nepřinesla nová tvrzení či argumenty. Vrchní soud v Praze odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a sdělil, že na jeho ústavní konformitě trvá; základní práva stěžovatelů z jeho pohledu nebyla dotčena. Městský soud v Praze (dále jen „nalézací soud“) uvedl, že s ohledem na rozsudek ESLP obnově řízení nelze patrně zabránit; k meritu ústavní stížnosti stanovisko nezaujal. Nejvyšší soud sdělil, že implementaci rozsudku ESLP nechává na úvaze Ústavního soudu.

11. Vedlejší účastník se podobně jako nalézací soud vyjádřil, že je nezbytné povolit obnovu řízení o ústavní stížnosti a následně vydat vyhovující nálezn. Zároveň uvedl, že stěžovateli požadovanou výši finanční náhrady považuje za nepřiměřenou, což podrobněji vyargumentuje v následném řízení před obecnými soudy, bude-li otevřeno.

12. Vzhledem k obsahu uvedených vyjádření Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat je stěžovatelům k replice. Za potřebné nepovažoval ani opětovné připojení spisu nalézacího soudu, neboť jeho úkolem je přijmout ústavně konformní výklad právních norem, nikoli činit nová (či přehodnocovat dosud učiněná) skutková zjištění, k nimž by bylo třeba provádět dokazování. Z toho důvodu také nekonal ústní jednání, které by nemohlo přispět k dalšímu objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

VI. Hodnocení Ústavního soudu

13. Ústavní stížnost je důvodná.

14. V původním řízení se Ústavní soud ztotožnil s názorem Nejvyššího soudu, upřednostňujícím ve výše naznačené kolizi principů rovnost účastníků před zákonem před individuální ochranou vlastnického práva stěžovatelů. Veden byl přitom úvahou, že „*pro stanovení výše náhrady za vyvlastnění byla totiž rozhodující právní úprava platná v době, kdy bylo správními orgány rozhodnuto o vyvlastnění [...] Protože již k tomuto okamžiku vzniklo žalobkyni právo na náhradu za vyvlastnění, nemůže se – pokud jde o výši náhrady – prosadit zásada, že pro rozsudek je rozhodující stav v době jeho vyhlášení (§ 154 odst. 1 o. s. ř.). Aplikace § 31 [zákona o vyvlastnění], na posuzovaný případ nepřichází v úvahu, neboť citovaný zákon nabyl účinnosti 1. 1. 2007, tj. až poté, co řízení o vyvlastnění bylo pravomocně skončeno.*“ V návaznosti na to v usnesení sp. zn. IV. ÚS 1163/12 dodal, že pro aplikaci principu proporcionality nevznikl ve věci dostatečný prostor.

15. V novém posouzení věci Ústavní soud, jak mu ukládá zákon o Ústavním soudu, vychází z právního názoru Evropského soudu pro lidská práva, který dospěl k závěru o porušení čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě na základě následujících úvah:

VI. a) Právní názor Evropského soudu pro lidská práva

16. Vnitrostátní úprava nebyla podle ESLP jednoznačná v tom smyslu, zda má obecný soud výši náhrady určit podle právní úpravy platné v době jeho rozhodnutí, nebo k okamžiku vyvlastnění (který obecné soudy v projednávané věci zvolily). Odůvodnění napadených rozhodnutí však byla v tomto směru řádná a podložená dosavadní

judikaturou, přístup zvolený obecnými soudy tak ESLP – v danou chvíli – nemohl označit za nepředvídatelný či svévolný.

17. Problematickým bodem zůstal pouze způsob určení přiměřené výše náhrady za vyvlastnění majetku. Z judikatury ESLP vyplývá, že čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě nezaručuje právo na plnou náhradu vyvlastněného majetku za všech okolností; musí však vždy existovat postup zajišťující celkové posouzení důsledků vyvlastnění, včetně přiznání výše náhrady v přiměřeném poměru k hodnotě vyvlastňovaného majetku pro naplnění požadavku nastolení spravedlivé rovnováhy v souladu s právem jednotlivce na pokojné užívání majetku ve smyslu věty první dotčeného ustanovení Úmluvy (body 46–50 rozsudku ESLP).

18. Rigidní systém určování náhrad, který nebere v úvahu jiné faktory než úředně stanovené ceny (jako tomu bylo u právní úpravy účinné do 30. 6. 2006), vytváří riziko narušení vyžadované spravedlivé rovnováhy (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Papachelas proti Řecku* ze dne 25. 3. 1999 č. 31423/96, § 48–49 a 53–55). Také Ústavní soud dospěl v nálezech sp. zn. II. ÚS 1135/14 ze dne 30. 6. 2015 (N 124/77 SbNU 899) a sp. zn. I. ÚS 1904/14 ze dne 11. 8. 2015 (N 139/78 SbNU 171), týkajících se výše náhrady za vyvlastnění, k závěru, že dosavadní přístup vycházející z aplikace předpisů ve znění účinném do 30. 6. 2006 o výši náhrady by mohl být v rozporu s mezinárodními závazky České republiky. Šlo ovšem o judikurní změnu, která pro stěžovatele přišla pozdě, neboť jejich řízení skončilo v roce 2012, kdy se vnitrostátní soudy (včetně Ústavního soudu) striktně držely úředních cen a judikaturu ESLP nezohledňovaly (bod 60 rozsudku ESLP).

19. Evropský soud pro lidská práva neuzavřel, že by systém náhrad vycházející z tabulek a sazeb vydávaných vnitrostátními orgány byl jako takový z pohledu čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě vždy problematický. Česká právní úprava však neumožňovala judikaturou vyžadovaný „*postup zajišťující celkové posouzení důsledků vyvlastnění*“ (rozsudek ve věci *Efstathiou a Michailidis & Co. Motel Amerika proti Řecku* ze dne 10. 7. 2003 č. 55794/00, § 29). Právní úprava před i po datu 30. 6. 2006 sice beze změny počítala s „cenou obvyklou“, její obsah se však diametrálně proměnil: zatímco před uvedeným datem vycházela z tzv. ceny úřední, navázané na cenové předpisy a ponechávající správním orgánům jen malý prostor pro uvážení, po uvedeném datu již obvyklá cena odpovídala ceně tržní (viz bod 58 rozsudku ESLP a bod 34 nálezu sp. zn. II. ÚS 1135/14).

20. Při neexistenci řádného posouzení věci vnitrostátními soudy však ESLP odmítl spekulovat, jaká náhrada měla být stěžovatelům nabídnuta [zatímco stěžovatelé tvrdili, že jim byla vyplacena náhrada ve výši 13 % tržní ceny vyvlastněných pozemků (bod 15 rozsudku ESLP), vláda namítala, že kompenzace byla úměrná tržní hodnotě pozemků jako původně zemědělských, nikoli stavebních (body 43–44 rozsudku ESLP)]. Posoudil pouze, že v rozhodné době vnitrostátní právo nestanovilo vhodný postup pro řešení těchto případů; klíčovým problémem v projednávané věci nebyla výše náhrady za vyvlastnění, ale příslušná právní úprava a její výklad před změnou judikatury Ústavního soudu (bod 62 rozsudku ESLP).

21. Na základě stručně rekapitulovaných úvah dospěl Evropský soud pro lidská práva k závěru, že „*spravedlivá rovnováha podle [čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě] byla narušena, neboť rigidní přístup uplatněný vnitrostátními soudy nebyl v souladu*

s procesními požadavky vyplývajícími z ustálené judikatury [ESLP] vztahující se k tomuto ustanovení“ (bod 64 rozsudku ESLP), a konstatoval porušení práva stěžovatelů na pokojné užívání jejich majetku zaručené uvedeným ustanovením. Stěžovateli navrhanou aplikaci čl. 41 Úmluvy (odčinění nemajetkové újmy způsobené porušením Úmluvy) neshledal Evropský soud pro lidská práva důvodnou s ohledem na možnost znovuotevření řízení před Ústavním soudem.

VI. b) Dosavadní judikatura Ústavního soudu

22. Jak zdůraznil i Evropský soud pro lidská práva, ve věci sp. zn. II. ÚS 1135/14 se Ústavní soud sám přiznaně od nyní zrušeného usnesení sp. zn. IV. ÚS 1163/12 odchýlil. Již prvostupňový soud v dříve uvedené věci přiznal žalobcům náhradu ve výši tržní hodnoty vyvlastněných nemovitostí (ačkoli rozhodnutí o vyvlastnění bylo učiněno před 1. 7. 2006 – podrobně viz bod 10 nálezu sp. zn. II. ÚS 1135/14), právě s odkazem na ústavněprávní požadavek přiměřené a spravedlivé rovnováhy (plynoucí z mezinárodního závazku); přijal proto výklad rozdílný od do té doby přijímaného a postupoval podle § 153 odst. 1 a § 154 odst. 1 o. s. ř. S jeho náhledem se později ztotožnil i Ústavní soud, který zmíněným nálezem zrušil opačná rozhodnutí odvolacího i dovolacího soudu. Dospěl v této souvislosti k závěru, že „[p]ro rozsudek v řízení podle části páté občanského soudního řádu, tj. ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto správním orgánem, je rozhodující stav včetně právní úpravy účinné v době jeho vyhlášení (§ 154), neboť soud napadené správní rozhodnutí nepřezkoumává, nýbrž věc nově posuzuje meritorně (v plné jurisdikci). O retroaktivní aplikaci nové právní úpravy se proto nejedná.“ Vyzdvihl přitom časový aspekt hrající zásadní roli, neboť „s plynutím času dochází k prohlubování disproporce mezi cenou stanovenou vyhláškou ... a spravedlivou náhradou představovanou cenou tržní“ (bod 16 *in fine* nálezu sp. zn. II. ÚS 1135/14).

23. Navazující nálezný sp. zn. I. ÚS 1904/14 byl vydán v případě v zásadních rysech stejném jako byla věc sp. zn. II. ÚS 1135/14 a jako je věc stěžovatelů. V něm Ústavní soud vyslovil, že při vyvlastňování pro výstavbu silnic je v rozumném poměru k hodnotě majetku pouze plná náhrada ve výši tržní ceny, jinak by bylo porušeno právo na ochranu majetku vyplývající z čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě i čl. 11 odst. 4 Listiny.

24. Kolizi přijatého přístupu s principem rovnosti před zákonem vypořádal Ústavní soud v bodě 33 nálezu sp. zn. II. ÚS 1135/14 odkazem na zásadu *vigilantibus iura scripta sunt* (práva náležejí bdělým), jejíž naplnění podle něj nelze klást k tíži dotčených stěžovatelů, kteří na rozdíl od jiných účastníků právních vztahů využili svých zákonem stanovených práv a podáním žaloby podle části páté občanského soudního řádu realizovali své právo na přístup k soudu v souladu s čl. 36 odst. 1 Listiny a domohli se ochrany vůči zásahům orgánů veřejné moci (rozhodnutím správních orgánů) v řízení před nezávislým soudem.

VI. c) Samotné posouzení projednávané věci

25. Jak bylo výše uvedeno, Ústavní soud postupem doby vlastní postoj – i s odkazem na plynutí času – přehodnotil. Vzhledem k čl. 89 odst. 2 Ústavy jsou nálezy Ústavního soudu vázány všechny orgány i osoby – Ústavní soud a nyní dotčené obecné soudy nevyjímaje. Z provedené rekapitulace nejen rozsudku ESLP, ale i vývoje judikatury Ústavního soudu je zřejmé, že nevyhnutelným výsledkem obnoveného řízení je kasační výrok Ústavního soudu a znovuotevření řízení před obecnými soudy. Při dalším rozhodování věci bude jejich povinností postupovat v souladu nejen se zde

rekapitulovanými nosnými důvody rozsudku ESLP, ale také s uvedenými nálezy Ústavního soudu.

26. Předmětem řízení před obecnými soudy je rozhodnutí o přiměřené výši náhrady za vyvlastnění předmětných pozemků stěžovatelů v důsledku výstavby dopravní infrastruktury (v rozumném poměru k tržní hodnotě zabaveného majetku v době, kdy k zásahu do vlastnického práva došlo – viz rozsudek ESLP ve věci *Pinc a Pincová proti České republice* ze dne 5. 11. 2002 č. 36548/97). Vyvlastnění se uskutečnilo před datem 1. 7. 2006, od kterého je v právním řádu zakotveno pravidlo, že se jako náhrada vyvlastněnému vyplácí cena v místě a čase obvyklá („tržní“). Z mezinárodních závazků, interpretovaných závazně Evropským soudem pro lidská práva, i judikatury Ústavního soudu však plyne, že není v souladu s nimi aplikace tehdy platných – rigidních – právních předpisů bez zohlednění, zda je jimi stanovena (tzv. úřední) cena v rozumném poměru k ekonomické realitě rozhodného okamžiku.

27. „Rozhodným okamžikem“ bylo původně míněno datum pravomocného správního rozhodnutí o vyvlastnění; z nálezu sp. zn. II. ÚS 1135/14 však plyne, že postupem času se disproporce mezi úřední a tržní cenou prohlubovala a je legitimní změna výkladového přístupu v otázce, k jakému okamžiku je třeba přiměřenou výši náhrady určovat. Vzhledem k plné jurisdikci soudu v řízení podle části páté občanského soudního řádu shledal proto jako logické, že se plně aplikuje i § 154 odst. 1 o. s. ř. a pro rozsudek bude rozhodující stav v době jeho vyhlášení. Učinil tak na podkladě kauzy, v níž rozestup mezi vyvlastněním a přiznáním náhrady činil deset let (v nyní souzené věci stěžovatelů tomu od okamžiku vyvlastnění letos bude již osmnáct let). „*Dobu, kdy k zásahu do vlastnického práva došlo*“ ve smyslu judikatury ESLP (viz předchozí bod) je tedy třeba vnímat jako nepřetržitou (kontinuální) až do okamžiku reálného poskytnutí spravedlivé náhrady za něj. ESLP při hodnocení požadavku spravedlivé náhrady přihlíží právě i k časovému aspektu souzené věci – dlouhé prodlení mezi původním a novým ohodnocením nemovitostí podle něj nelze pominout (rozsudek ve věci *Zacharakis proti Řecku* ze dne 13. 7. 2006 č. 17305/02 či rozsudek ve věci *Pešková proti České republice* ze dne 26. 11. 2009 č. 22186/03).

28. Nenaleznou-li účastníci řízení před obecnými soudy shodu v zájmu mimosoudního ukončení této letité kauzy (k čemuž Ústavní soud zejména vedlejšího účastníka v zájmu zachování důvěry veřejnosti i mezinárodních institucí v úctu České republiky k základním právům jednotlivce vyzývá), stojí před obecnými soudy nelehký úkol nalézt spravedlivou rovnováhu mezi veřejným zájmem na užívání vyvlastněných pozemků a ochranou práva stěžovatelů na pokojné užívání majetku a hledat přiměřenou výši náhrady za omezení (odnětí) tohoto jejich práva v kontextu doby nikoli minulé, nýbrž té, v níž budou rozhodovat. Nelze přitom vyloučit, že předmětné pozemky, řadu let zastavěné veřejně prospěšnou stavbou (rychlostní komunikace), již nebude možné pro současnou dobu znalecky ocenit, neboť neexistuje srovnatelný trh, na němž by byly obchodovány. Posouzení právní otázky, jaká výše náhrady bude přiměřená a spravedlivá, by bylo v souladu s § 136 o. s. ř. nutné opřít o vlastní odůvodněnou úvahu soudu.

29. Obecné soudy – nedojde-li ke smírnému vyřešení sporu – budou muset pečlivě zvážit, k jakému okamžiku je třeba spravedlivou náhradu za vyvlastněné pozemky vztáhnout (podle toho pak vyhodnotit, zda je namíste přiznat i úroky z prodlení), a jakou povahu pozemků přitom vzít v úvahu (zda původní zemědělskou či dnešní zastavěnou). To vše jsou otázky, jejichž řešení je pravomocí obecných soudů; Ústavní soud je nemůže

předjímat a zasahovat do pravomoci, která mu nepřísluší. Pro úplnost pouze dodává, že doba řízení před ESLP k tíži České republiky jít nemůže (srov. nálezn. sp. zn. I. ÚS 1154/20 ze dne 23. 2. 2021).

VI. d) *Temporální účinky nálezů*

30. V otázce kolize zde přijaté ochrany individuálního práva stěžovatelů pokojně užívat svůj majetek s principem rovnosti jednotlivců v právech, vyvěrajícím nejen z čl. 1 Listiny, ale i čl. 1 odst. 1 Ústavy, odkazuje Ústavní soud na závěr vyslovený v nálezů sp. zn. II. ÚS 1135/14 (viz výše bod 24 tohoto nálezů) ve vztahu k jiným účastníkům, kteří žalobu podle části páté o. s. ř. podali, ovšem neúspěšně, a následně nepokračovali v úsilí k ochraně svých práv podáním ústavní stížnosti či – jako v případě nynějších stěžovatelů – dokonce stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva. Jinými slovy, nosné závěry rekapitulovaných nálezů Ústavního soudu, zopakované v tomto obnoveném řízení, dopadají na stěžovatele a účastníky řízení v této věci, nemohou však založit nové nároky účastníků již skončených vyvlastňovacích (a navazujících soudních) řízení, jimž byla přiznána náhrada určená podle úpravy účinné do 30. 6. 2006.

VII. Závěr

31. Ústavní soud na základě výše uvedených důvodů po projednání věci mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu, neboť jimi bylo porušeno právo stěžovatelů na pokojné užívání majetku podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě a právo na přiměřenou náhradu za nucené odnětí vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 a 4 Listiny.

32. Na obecných soudech nyní bude, aby v intencích tohoto nálezů a rozsudku ESLP znovu zvážily, jakou finanční náhradu za vyvlastněné pozemky stěžovatelů lze označit za přiměřenou a rozumnou ve vztahu k ceně tržní. Učiní tak v mezích § 235i odst. 3 občanského soudního řádu, podle kterého „[p]rávní poměry někoho jiného než účastníka řízení nemohou být novým rozhodnutím o věci dotčeny“ (viz § 119b odst. 5 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti nálezů Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 4. dubna 2023

Pavel Rychetský
předseda Ústavního soudu